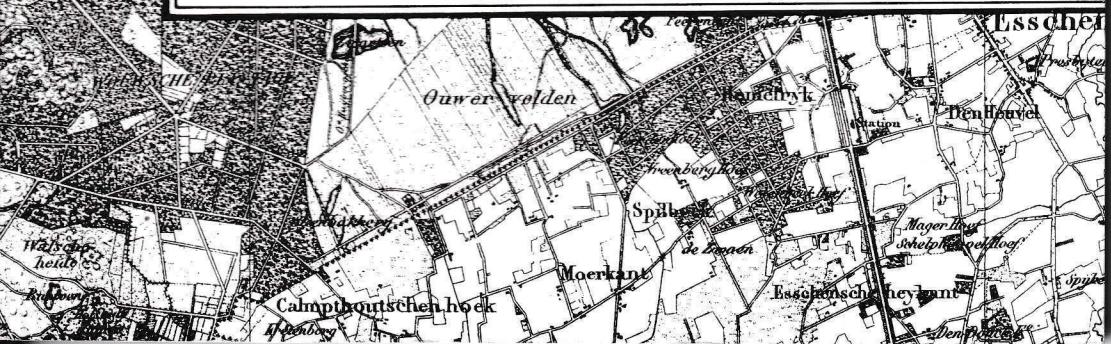

heemkunde kring
DE VIERSCHAER
WOUW

3-'99

De gemeente Wouw anno 1899

Rond de eeuwwisseling doen zich in de zakelijke sfeer in Wouw geen spectaculaire dingen voor. In de persoonlijke sfeer ligt dat toch iets anders. Enkele aanvaringen uit vorige jaren krijgen in 1899 een vervolg. Burgemeester C.A. Daverveldt, die eind dit jaar overlijdt krijgt het in zijn laatste raadsvergaderingen nog zwaar te verduren. Vooral wordt gesproken over de veldwachters en de marktmeester, maar ook eerder ter sprake gebrachte zaken krijgen een vervolg. Wouw gaat de nieuwe eeuw in onder leiding van zijn loco-burgemeester De Greef: de zo pas overleden Daverveldt staat op dat moment nog "boven aarde".

Het overlijden van burgemeester C.A. Daverveldt

Net zoals in de voorgaande jaren is het optreden van burgemeester Daverveldt geregeld onderwerp van kritiek. Ditmaal niet alleen zijn functie als hoofd van de politie, maar ook zijn privé beslommeringen. In de notulen van de Burgemeester en Wethouders vergadering staat te lezen dat op 6 mei een brief van de Commissaris van de Koningin besproken is over de door "C.A. Daverveldt te Wouw en A. Laane te Roosendaal" gevraagde concessie voor een tramweg door de kom van Wouw. De geringe breedte van de weg is voor de Commissaris reden om een aantal voorwaarden aan de komst van de stoomtram te verbinden, die door Burgemeester en Wethouders overgenomen worden. Zo mag de tram maar stapvoets door de kom rijden en moet de komst via seinen aangekondigd worden. De tram moet voorts vooruitgegaan worden door een persoon, die een stok vasthoudt, die aan de locomotief verbonden is en die bij elke bocht de "aankomst van de tram"

4

bekend maakt aan rijtuigen uit de tegenovergestelde richting. En tenslotte moet aan beide einden van de kom een wissel gelegd worden voor het laden en lossen van goederen en dient aan het dorpsplein een halte te komen voor het in- en uitlaten van reizigers. In de raadsvergadering van 20 mei vraagt J.B. Raaijmakers over deze concessie het woord. Hij vindt dat de raad bij de voorzorgsmaatregelen betrokken had moeten worden. Daverveldt antwoordt kortaf dat "alle maatregelen genomen zijn". Een paar maanden later volgt weer een botsing tussen de beide kemphanen. Ditmaal opnieuw over het functioneren van de veldwachters. Een jaar eerder had Raaijmakers al een aanvaring met de voorzitter gehad over dit onderwerp, met name omdat er klachten over de veldwachters zouden bestaan. Zo zouden die zich niet buitenaf laten zien en langs de wegwand de krant zitten lezen. Hij kreeg daarop, na een wat venijnige discussie, de toezegging dat de zakboekjes weer ingevoerd zouden worden, opdat de burgemeester het doen en laten van de wetsdienaren zou kunnen controleren. Ditmaal vraagt Raaijmakers zich hardop af of "of hieraan nog steeds de hand gehouden wordt". Wederom staat Daverveldt op zijn strepen: "De voorzitter antwoordt dat de veldwachters onder hem staan, dat zij doen wat hij gelast en dat hij daarvan aan niemand rekenschap verschuldigd is", aldus de notulen van de betreffende raadsvergadering. Zes weken later is deze uitspraak weer onderwerp van gesprek, en wel in de raadsvergadering die bij afwezigheid van Daverveldt door locoburgemeester De Greef voorgezeten wordt. Het notulenboek meldt dat Raaijmakers terug wil komen op de vergadering van 5 september: "Toen deed spreker aan de Burgemeester de bescheiden vraag of de veldwachters hun zakboekjes goed lieten afteekenen, waarop door hem een onbescheiden antwoord werd ontvangen". De discussie ging over de brief van de veldwachters C. Gommeren en M. van Eekelen, waarin ze om aanpassing van hun vergoeding vragen. In Wouw verdienen ze 360 gulden, in omliggende

gemeenten zou dat 500 tot 600 gulden zijn. In de vergadering van oktober was de brief ook al ter sprake geweest en toen zei Daverveldt al dat hij het salaris ook veel te weinig vond, maar dat de raad in het verleden een voorstel van hem om het op 400 gulden te brengen tegengehouden had. Het is ditmaal wethouder Luijkx die de rol van Daverveldt overneemt en bij afwezigheid van de voorzitter alsnog probeert de 400 gulden eruit te halen. Maar ook de raad blijft op zijn strepen staan en wenst overduidelijk ook een beetje zeggenschap over de politie. Herhaald wordt dat eerder uitgesproken was dat er met een door de gemeenteraad te beoordelen systeem van gratificaties gewerkt zou gaan worden. Raaijmakers zegt nog eens dat de veldwachters door het voorstel om hen een gratificatie van 25 gulden toe te kennen "wel wat meer respect krijgen voor de leden van de raad, wat niet het geval zou zijn als hun jaarwedde niet werd verhoogd" en krijgt daarin bijval van Dekkers die vindt dat het goed is dat de raad door het verlenen van een gratificatie iets te zeggen krijgt over de veldwachters.

Wat Daverveldt daarvan gevonden heeft, zal onbekend blijven, want de eerstvolgende vergadering in de nieuwe eeuw zal hij niet meer meemaken. Kennelijk was Daverveldt toen al ziek, want op 30 december deelt het college aan G.S. "de treurige tijding mede dat op den 29en dezer des nachts ten half twaalf ure is overleden den Edel Achtbaren Heer Christiaan Antonie Daverveldt, burgemeester dezer gemeenten". Dat de persoon Daverveldts, zeker de laatste tien jaar, niet onomstreden geweest is, is niet alleen op te maken uit enkele kwesties, die gespeeld hebben, uit de gang van zaken in de raadsvergaderingen en uit artikelen in de krant, waarin geregeld gesproken wordt over de interne verdeeldheid in de gemeenschap (1). Ook het bericht over zijn begrafenis duidt hierop. Op 2 januari 1900 staat te lezen: "Hedenmorgen te 10 uur had te Heerle de begrafenis plaats van de edelacht. heer Daverveldt, in leven burgemeester onzer gemeente. De lijkstoet werd

geopend door de wethouders, de gemeenteraadsleden en de secretaris, daarna volgde het stoffelijk overschot. Hierna volgden de bloedverwanten en vrienden van de overledene. Het kerkgebouw was gevuld met vele belangstellenden die getuigen wilden zijn van de laatste eer den dode bewezen. Tot veler verwondering werd aan de open groeve door niemand een enkel woord gesproken ter eere van den afgestorvene".

Wat zijn opvolging betreft heeft de nieuwe eeuw overigens een nieuw verschijnsel in petto: de benoemde burgemeester. De overleden magistraat Daverveldt was nog door en uit de gemeenteraad gekozen, zijn opvolger wordt benoemd per Koninklijk Besluit, al is er weinig geheim in de procedure, waaruit blijkt dat de in Wouw elkaar bekampende stromingen zich ook hierin manifesteren. Op 9 maart 1900 schrijft de krant: "met spanning wordt alhier de benoeming van de nieuwe burgemeester tegemoet gezien om reden dat onder de sollicitanten twee ingezetenen onzer gemeente zijn nl. de heeren J.B. Raaijmakers en P.C. Daverveldt" (2).

In de samenstelling van de gemeenteraad doen zich in 1899 nog enkele andere wijzigingen voor. Op 27 juni worden de raadsleden A. Luijckx, P. de Greef, J.B. Raaijmakers en M. Doggen nog zonder stemming herbenoemd. De laatste overlijdt echter enkele maanden later, op 30 oktober. De wethoudersverkiezingen op 5 september zijn een fluitje van een cent. Beide zittende wethouders, Luijckx en De Greef worden elk met 10 stemmen en een blanco-stem herkozen. Aan het begin van het jaar zijn er nog wel verkiezingen gehouden. Voor de vacature, ontstaan door het ontslag van L.J. Philips, worden twee lijsten ingediend. Kandidaat zijn de Wouwse bierbrouwer P.B. Siebelink en de Moerstraatse landbouwer Comelis van Tiggelen. Siebelink krijgt 258 van de 433 uitgebrachte stemmen, Van Tiggelen 175 en 3 stemmen zijn "van onwaarde".

De subsidie voor harmonie Oranje

Net als een jaar eerder wordt er ook in 1899 uitgebreid gesproken over harmonie Oranje. Ging het vorig jaar over het oprichten van een door de harmonie zelf bekostigde vaste kiosk op het dorpsplein ter gelegenheid van de kroning van Wilhelmina, ditmaal gaat het over een subsidie voor een muziekfestival. Op 1 juli dit jaar is het 25 jaar geleden dat het muziekgeselschap opgericht werd en het bestuur van Oranje vindt dat dit niet zo maar voorbij mag gaan. Een feestcomité heeft het plan opgevat een groot muziekfestival te houden, waaraan zestien gezelschappen uit de omgeving deel gaan nemen. Een aantrekkelijke gebeurtenis voor de Wouwenaren en voor mensen uit de wijde omgeving, die ongetwijfeld wat geld in het laatje brengen voor vertier, redeneert het bestuur van Oranje. En daar mag de gemeente dus ook wel wat voor over hebben, want organiseren kost geld. Dus gaat er een brief de deur uit waarin de gemeenteraad wordt gevraagd een subsidie te verstrekken van 200 gulden. Gememoreerd wordt dat de viering van het 12 1/2-jarig bestaan weliswaar wat voordeel opleverde, maar dat dit besteed werd aan muziek, instrumenten en andere benodigdheden; ".....juist die voordelen zijn de reden geweest, dat de harmonie, zonder anderen geldelijke steun dan de contributie harer honoraire en werkende leden, haar 25-jarig bestaan zal kunnen vieren...", staat te lezen in de brief van het harmoniebestuur. Verder wordt er nog op gewezen dat de meeste korpsen in andere plaatsen wel subsidies ontvangen van de gemeente en dat het feit dat zo'n twee- tot drieduizend vreemdelingen in het dorp verwacht worden voordeel voor de inwoners mee zal brengen. In de raadsvergadering van 8 april haalt raadslid Dekkers aan, dat ook vorig jaar al subsidie gegeven werd, "....waaruit vele kwesties zijn ontsproten" (3). Als het over de harmonie gaat lopen de scheidslijnen dwars door de raad heen. Gemeentesecretaris P. Goosen, secretaris van Oranje, heeft weliswaar geen spreekrecht, maar het

actieve raadslid J.B. Raaijmakers, bestuurslid van Oranje, is wel in de gelegenheid een ferm pleidooi voor z'n harmonieke te houden. Hij beperkt zich er niet alleen toe te wijzen op de voordelen voor de neringdoenden in de gemeente, maar vraagt zich ook hardop af: "wat is mooier in een gemeente dan eene harmonie die bij geen enkele feestelijke gelegenheid kan worden gemist?". Waarbij hij er tevens op wijst dat de harmonie door de burgers "staande moet worden gehouden en alles in het werk moet stellen om niet om te vallen". Hij redt het niet. Zelfs het compromis van burgemeester Daverveldt om honderd gulden subsidie te geven gaat de raad te ver. Met acht tegen twee stemmen wordt besloten niet verder te gaan dan een waarborg van honderd gulden. Op 10 april gaat een brief de deur uit waarin B en W schrijven dat de raad besloten heeft geen subsidie te verstrekken, maar slechts een waarborg van 100 gulden voor het festival indien de uitgaven de inkomsten overtreffen. Tegen het gebruik van het dorpsplein en het plaatsen van kiosken bestaat geen bezwaar, getuige een brief van het college op 22 april, waarin toestemming voor het festival verleend en de harmonie "vriendelijk uitgenodigd" wordt om na afloop alles netjes op te ruimen (4).

De marktmeester

Al enkele jaren wordt in Wouw geen veemarkt meer gehouden. Toch moet er een marktmeester benoemd worden, en wel iemand die met name de kermissen gaat regelen. De reden daarvoor wordt terug gevonden in het "conflict" over de veldwachter. De gemeenteraad vond al een jaar eerder dat het onjuist was dat de veldwachters staangelden voor de kermissen als een soort verkapte vergoeding ontvingen. In het dispuut dat daarover ontstond werd besloten dat de veldwachters zich voortaan verre van de kermissen moesten houden en dan maar een marktmeester aangesteld zou worden. In april stelt de gemeenteraad een verordening vast, waarin staat dat er een

marktmeester komt, die de staangelden in ontvangst neemt en "geschillen vereffent". Daarin worden ook de bedragen vastgelegd die men verschuldigd is voor het gebruik van gemeentegrond op markten, pleinen en straten voor het "aanbieden of uitstallen van goederen en eetwaren, houden van vertoningen en vermakelijkheden, opslaan van tenten en kramen". Uit de regeling valt ook aardig op te maken wat men honderd jaar geleden onder een kermis verstond. Geen botsauto's, lunapark of gokautomaten, maar een carrousel, draaimolen en een "kop van jut". De voornaamste attractie is ongetwijfeld de carrousel of draaimolen, want daarvoor moet op de Wouwse kermis 25 gulden aan staangeld betaald worden; voor een schommel is dat een tientje en voor een "krachtmeter of slagmachine "Van gulden vijftig cents". Het staangeld voor de kermissen moet toen al een relatie gehad hebben met de opbrengst, want in Heerle hoeft voor een carrousel of een draaimolen maar een tientje en in Wouwse Plantage vijf gulden betaald te worden. De staangelden voor de kracht- en slagmachines staan in dezelfde verhouding, een gulden in Heerle en twee kwartjes in de Plantage. De plaatselijke neringdoenden maken de kermissen blijkbaar ook tot een festijn. Wie een tent op de Wouwse kermis plaatst betaalt daarvoor 15 cent de vierkante meter, wie van gemeentegrond gebruik maakt voor tafeltjes een kwartje voor dezelfde oppervlakte. In Heerle is dat voor dergelijke verpachtingen een dubbeltje, in Wouwse Plantage een bedrag van 7 1/2 cent. De kermis is honderd jaar geleden een van de weinige vormen van volksvermaak, carnaval bestaat nog lang niet! Ook de buurtschappen houden hun eigen kermissen, zoals de Roskamse en de Hilse kermis. De gemeente houdt daarmee rekening: wie gemeentegrond gebruikt, betaalt op alle andere kleinere kermissen 7 1/2 cent de vierkante meter. De bepalingen zijn een aardige vondst van de gemeente, want de opbrengst zou zo'n 120 gulden kunnen zijn. En uit de correspondentie blijkt, dat dit niet de bedoeling is. Het is alsof er in

honderd jaar niets veranderd is. Want net zoals nu de opbrengsten van bijvoorbeeld de reinigingsdienst ten hoogste kostendekkend mag zijn, wezen ook toen G.S. er al op dat tegenover de opbrengsten slechts een uitgave van een tientje stond. En dat kon niet! Het Wouwse gemeentebestuur erkent ruiterlijk dat de verordening in strijd is met de wet, maar dat de bedoeling wel degelijk is dat er inkomsten ontstaan, die niet door de ingezetenen gedragen hoeven te worden. Ook toen al was men creatief, want alsof het dorpsplein louter voor de kermissen is wordt aangevoerd dat de opbrengst aangewend gaat worden voor verbetering van de marktplaatsen, zoals daar zijn beter licht, verfraaiingen en het bestraten van de zijbermen. "Veel zou dus ter verbetering kunnen worden gedaan", aldus het Wouwse college ter vergoelijking in een brief aan G.S. De beide Wouwse veldwachters Gommeren en Van Eekelen zijn al net zo creatief als het gemeentebestuur. Als het gaat om de benoeming van de marktmeester solliciteren ze gezamenlijk, teneinde alsnog de staangelden te kunnen innen. Ze krijgen in de gemeenteraad echter maar een stem. Zes stemmen zijn voor J. Sibens, drie voor J. Thoen, de sollicitant P.W. Verbraak krijgt geen enkele stem. Waardoor Sibens benoemd is als nieuwe marktmeester tegen een vergoeding van vijftientig gulden. "Tot heden was het staangeld dat de kramers, carousselhouders enz. bij kermisaangelegenheden in de verschillende deelen onzer gemeente verplicht waren te betalen ten voordele der gemeenteveldwachters. Deze moesten zich dan belasten met de correspondenten en het toezicht bij het opslaan der kramen, tenten enz. Daar het staangeld echter in de laatste jaren steeg tot 100-120 gld. is in de zaterdag gehouden gemeenteraadsvergadering op voorstel van een der leden besloten daarin verandering te brengen. Het staangeld is vastgesteld op 15 cent per m². De mallemolen moet echter een vast bedrag van 25 gulden storten. Er zal nu een marktmeester aangesteld worden op een

4

vast salaris. Voorwaar niet prettig voor onze gemeentepolitie.", staat op 7 maart te lezen in de krant.

Dan ziet het er al naar uit dat de opbrengst in ieder geval gebruikt gaat worden voor betere lantaarnpalen. De op olie werkende lantaarns zullen spoedig tot het verleden gaan behoren, want als het plaatsen van een lantaarnpaal aan de doorgang in de Nieuwstraat "bij het huis van Janssen" aan de orde is, krijgt de raad als antwoord dat zodra de houten palen versleten zijn ze vervangen worden door ijzeren palen met "lantaarns met acetyleneegas" (5).

Ook de postenijen zijn weer onderwerp van gesprek. Ditmaal heeft Raaijmakers persoonlijk zijn verzoek voor een vierde bestelling aan het station bij de minister gedeponneerd. Maar het legt geen gewicht in de schaal, want Wouw krijgt opnieuw nul op het rekwest. En een postkantoor is er nog evenmin. Men moet het stellen met een telefoonkantoorje dat in het gemeentehuis door de secretaris bediend wordt. Wie een telegram ontvangt, moet daarvoor een dubbeltje onkostenvergoeding betalen, dat naar het Rijk gaat. Wie de opbrengst krijgt, moet ook de kosten maar voor zijn rekening nemen, vindt de gemeenteraad. Dus wordt het de hoogste tijd om de minister een brief te schrijven met het verzoek een telefonist en een plaatsvervanger aan te stellen.

De tekenschool

Wouw krijgt in 1899 een heuse tekenschool, waarin jongeren zich in de kunst van het handtekenen kunnen bekwamen. Ene Belderhorst, die al in Tholen les geeft, is bereid ook naar Wouw te komen. Op dat moment volgen al 23 jongens lessen aan de tekenschool in Roosendaal, maar volgens sommigen zou dit aantal best kunnen verdubbelen als in Wouw zo'n school opgericht zou worden. Dan hoeven ze het hele stuk immers niet meer te lopen. Ze betalen in Roosendaal 40 cent per maand voor een les in de week gedurende zeven

4

maanden en twee lessen per week in de winter. Als Belderhorst het schoolgeld mag houden bedraagt zijn salaris met die 23 leerlingen al f 110,40, doch hij wenst f 125,- te ontvangen. In de meivergadering besluit de gemeenteraad dat Belderhorst het schoolgeld mag houden en bovendien een subsidie van 25 gulden krijgt, als hij de lessen komt verzorgen. Deze zullen echter niet in Wouw, maar in Heerle gegeven worden, want daar staat een lokaal in de openbare school leeg. Dat de school inderdaad van start is gegaan en de gemeente bij de coördinatie een vinger in de pap wil houden blijkt uit een gemeentelijke publikatie op 23 september, waarin staat dat op zondag 1 oktober in Heerle een gemeente-tekenschool geopend wordt en belangstellenden zich bij het gemeentebestuur aan kunnen melden. Overigens is de veertig cent voor het volgen van de tekenlessen geen gering bedrag. Voor iets meer geld "genieten" de kinderen de hele maand onderricht aan de lagere school. Als maandtarief voor het bezoeken van de dagschool stelt de gemeenteraad een bedrag van dertig cent voor de laagste klas en zestig cent voor de volgende klassen vast. Wie meer kinderen op school heeft, en dat zal bij de kinderrijke Wouwse gezinnen vast vaker wel dan niet voorkomen, krijgt een korting van een dubbeltje per kind, met dien verstande dat de korting nooit meer dan twintig cent bij de laagste klas en veertig cent bij de andere klassen kan zijn. De gemeente voert ook een wat wij nu zouden noemen minimabeleid: "bedeelden en onvermogenden" zijn helemaal en "minvermogenden" voor de helft vrijgesteld van de belasting. Zulke groepen zijn er vast en zeker. In het jaarverslag staat dat in de toestand van "de behoeftige klasse" geen verandering opgetreden is. In de zomermaanden is er doorgaans veel werk waarvoor een redelijk dagloon betaald wordt, maar in de winter zijn de arbeiders aangewezen op de suikerfabrieken. Bovendien zoeken veel arbeiders werk in Duitsland.

Ook komt het in die groep voor dat kinderen al jong van school gehaald worden om mee te helpen het gezinsinkomen op een of andere manier te verhogen. Is dat niet thuis of op het land, dan in een van de plaatselijke bedrijven. In een brief aan de Inspecteur van de Arbeid in Breda schrijft de burgemeester dat in 24 fabrieken of werkplaatsen jeugdige personen werken en dertien kaarten voor kinderarbeid van jongens en zeven van meisjes in de omloop zijn. Toch zijn er ook wel vermogenden, die zich dure sieraden kunnen permitteren, blijktens een publikatie van de burgemeester dat op dinsdag 5 december een gouden oorbel gevonden is: "Belanghebbenden kunnen zich wenden tot de Wed. Verplanken aan het station".

Het godsdienstonderwijs staat in Wouw aanzienlijk hoger in aanzien dan de gymnastieklessen. Voor dat laatste hebben de Wouwse scholen nog steeds vrijstelling omdat het gemeentebestuur ooit vond dat de kinderen al genoeg gymnastische oefeningen in de buitenlucht deden tijdens het spelen en lopen naar school en kerk. Aan de geestelijke opvoeding wordt daarentegen flink wat tijd en aandacht besteed door de pastoors en kapelaans in de dorpen, zo blijkt uit een overzicht aan G.S. In Wouw krijgen de kinderen dagelijks van acht tot negen godsdienstles en de kinderen tussen de tien en twaalf jaar bovendien 's winters nog eens van elf tot half twaalf. In vergelijking met de twee andere kerkdorpen valt dat nogal mee. In Heerle krijgen ze dagelijks anderhalf uur godsdienstles en voor de oudere kinderen wordt daaraan nog een half uurtje vastgeplakt tussen december en pasen. Maar Wouwse Plantage spant de kroon: de geestelijkheid vindt het daar blijkbaar nodig om niet alleen 's morgens tussen acht en negen maar ook tussen de middag van half een tot half twee godsdienstles te geven. Ongetwijfeld worden de godsdienstlessen mede benut om de catechismus van buiten te leren, want iedereen die dat vroeger zelf wel eens heeft moeten doen, weet dat dit veel tijd kostte. Waarschijnlijk werden de godsdienstlessen gegeven in het

"patronaat" want in de brief staat ook te lezen dat de schoollokalen hiervoor beschikbaar zijn, maar dat er geen gebruik van gemaakt wordt. Is het godsdienstonderwijs geen taak van de gemeente, de gelijkstelling tussen het bijzonder en openbaar onderwijs moet zijn beslag dan nog krijgen, het aanmaken van de kachels in de scholen wordt wel als zodanig beschouwd. Het Wouwse schoolhoofd Kuijpers heeft geschreven dat hij weigert zijn kinderen nog langer de kachel aan te laten maken. In de onenigheid die hierover met het gemeentebestuur gerezen is, krijgt hij van G.S. gelijk. Men laat weten dat de onderwijzer voor die taak door de gemeente betaald moet worden als de gemeente dit vereist. Misschien had Kuijpers de zaak wel aanhangig gemaakt om zelf een extra zakcentje te verdienen, want B en W besluiten vervolgens niet de onderwijzers, maar de schoonmakers van de scholen opdracht te geven de kachels 's morgens aan te maken a raison van twaalf gulden per jaar in Wouw, zes in Heerle en vier in Wouwse Plantage.

Het menselijk leed in de gemeenschap

In een gemeenschap verstoken van sociale voorzieningen en in het slechtst denkbare geval aangewezen op de afhankelijkheid van de armenzorg, lopen mensen al gauw het risico dat er met hen gesold wordt. Toch zeker als ze lichamelijke of geestelijke gebreken hebben, dan wel armlastig zijn. Een voorbeeld is de "landloper" Johannes Timmermans. Na in Veenhuizen een celstraf van drie jaar uitgezeten te hebben wegens landloperij, wordt hij door twee rijkswachters overgebracht naar Wouw. Alwaar hij weinig welkom is. Timmermans is niet meer in staat te werken vanwege reumatiek en dus zou de gemeente voor hem moeten zorgen. En daarin heeft het Wouwse college bepaaldelijk geen trek. Aan G.S. schrijft men dat Timmermans al zestien jaar geleden uit Wouw vertrokken is en dat het dus niet redelijk is als men hier voor zijn armenzorg moet betalen. Dit moet maar, vindt men, voor rekening

4

komen van de gemeente van zijn laatste verblijfplaats, Veenhuizen dus in dit geval.

Helemaal ernstig wordt het als mensen in psychische problemen terecht komen. Voor de medische voorzieningen is men geheel aangewezen op dokter Van Aerssen. "Genees-, heel- en verloskundigen, tandmeesters, apothekers, drogisten en vroedvrouwen zijn alhier niet gevestigd" staat in een brief aan de Inspecteur van het Geneeskundig Staatstoezicht. En van psychiaters heeft men uiteraard nog nooit gehoord. Een jaarlijks voorkomend verschijnsel is dus de zelfmoord, hetgeen kennelijk zo spectaculair is dat dit ook in de krant gemeld wordt. Zo wordt de 66-jarige Anne Catharina Uitdewilligen, in heel Wouw bekend als "Fien uit de Kroon", op 6 september 's morgens om half zeven door Stan Philips in de vijver achter de brouwerij gevonden. In de krant staat te lezen dat zij de laatste dagen "zo'n beetje in abnormale toestand scheen te verkeren". Fien was de kasteleinse, die helemaal alleen De Kroon bestierde. Het viel de werkvrouw en de knecht van de bierbrouwer 's morgens vroeg al op dat de poort en de deur open stonden en het bed van Fien leeg en onbeslapen was. "Algemeen" schrijft burgemeester Daverveldt, "houdt men het voor zeker dat de overledene, die reeds geruimen tijd aan reumatiek leed en in den laatsten tijd nog al zwaarmoedig was, op die wijze een einde aan haar leven heeft gemaakt. Als nog een bewijs dat zij in den laatsten tijd niet wel was, diene dat zij den vorigen nacht reeds voor twee uur was opgestaan om het middageten te koken, wijl zij bang was er anders niet mede klaar te komen". De 17-jarige dienstbode Johanna Bogers komt op 2 januari om het leven, al is het volgens de beschrijving waarschijnlijk geen zelfmoord maar een ongeval. Zij had de hele dag "met lust" gewerkt bij haar patroon A.J. Elst en was met het driejarig kind naar de hooizolder gegaan om kaf te ziften. Waarschijnlijk is ze per ongeluk in het touw, waaraan de zift vastzat, geraakt, "misschien om het kind

4

te vermaken, waarna ze uitgegleden is". Als bewijs dat er van een ongeval sprake is geldt dat het touw niet in een lus om haar nek zat, maar onder de keel doorging naar het achterhoofd.

Op het Hoogeind brandt op 30 mei om half negen 's ochtends het huis af van Adrianus Luijkx. Binnen enkele ogenblikken sloegen de vlammen aan alle kanten uit het strooien dak. De brandweer is niet ter plekke geweest en men is erin geslaagd nog twee varkens en een naaimachine te redden. De schade aan het huis bedraagt 485, aan de inboedel 300 gulden.

De families Schijven en Moerkens, die eerder al met elkaar verward waren in een vermeende moordaanslag, ruziën lustig door (6). Dit keer vallen ze het gemeentebestuur lastig met verontreiniging van het drinkwater, waarvan Schijven zijn buurman de schuld geeft. Zelfs de Inspecteur-Generaal van het Staatstoezicht wordt erbij betrokken. De burgemeester schrijft dat uit de waterputten van beiden een fles water opgezonden wordt. Hij meent de inspecteur er echter wel attent op te moeten maken dat op 1 3/4 meter van de waterput van Schijven "zijne eigene beste kamer" staat, waarvan de put volgens een verklaring van Moerkens niet met de voorgeschreven "tras" bezet is. "Zou die de oorzaak niet kunnen zijn waarom het water van Schijven zo bedorven is, veel goed zal het er zeker wel niet aan doen", schrijft Daverveldt.

Dussen, september 1999

HENK HELLEGERS

Noten

1. Met name de zogenaamde "Wouwse melkkwestie" rond de oprichting van de "Wouwsche Coöperatieve Stoomroomboterfabriek" heeft vanaf 1894

1
scherpe verdeeldheid gezaaid tussen de Wouwse boeren aan de ene en de burgemeester en geestelijkheid aan de andere kant. Deze onenigheid laat nog jaren nadien zijn sporen na.

2. Bij Koninklijk Besluit van 28 maart 1900 werd P.C.Daverveldt als derde in zijn generatie benoemd tot opvolger van zijn overleden vader. Hij was geboren in Wouw op 10 februari 1868 en ten tijde van zijn benoeming pas getrouwd. Op 10 oktober 1899 huwde hij Adriana Comelia Uytdewilligen. Zowel zijn huwelijk als burgemeesterschap was van relatief korte duur. Op 11 februari 1911 overleed hij, 43 jaar oud, waarmee een einde kwam aan drie generaties "burgemeester Daverveldt".

3. Kennelijk verwart Dekkers in deze de gemeentelijke subsidie van 300 gulden voor de Kroningsfeesten in 1898 met een subsidie voor harmonie Oranje. Niet uitgesloten is dat het de raad onder voorzitterschap van J.B. Raaijmakers de harmonie honderd gulden als onderdeel van deze subsidie toegekend heeft voor de organisatie van het muziekfestival dat op 31 augustus 1898 ter gelegenheid van de kroning van Wilhelmina op het dorpsplein plaats vond. Zie hiervoor ook het artikel in de Vierschaer "De gemeente Wouw anno 1898" van Henk Hellegers.

4. Deze gegevens zijn deels ook ontleend aan "Harmonie Oranje, de bewogen geschiedenis van een Wouws muziekgezelschap (III) van René Hermans in De Vierschaer 2-'84.

5. De houten palen gaan langer mee dan verwacht. Pas op 16 september 1902 staat in de krant: "Eindelijk is men in onze gemeente begonnen de houten lantaampalen op ruimen. Zij worden vervangen door stevige ijzeren palen die bepaald een heel wat fraaier aanzien hebben".

6. Zie over de voorgeschiedenis "Wouw in het nieuws anno 1898" van Henk Hellegers

Bronnen:

Notulen van de vergaderingen van de gemeenteraad van Wouw 1899

Notulen van de vergaderingen van B en W van Wouw 1899

Correspondentieregister B en W 1899

Correspondentieregister Burgemeester 1899

Publicatieregister Burgemeester 1899

Publicatieregister B en W 1899

De Grondwet 1899

Deze uitgave werd mede mogelijk
door de financiële steun van de
Drankencentrale "Wouw" B.V.

VAN HET MARQUISAAAT VAN

Kerkhof sliken

Wildernisse en